

Marek Zagajewski  
*Marksowska krytyka komunizmu*  
[résumé]

Tradycyjnie literatura sowietologiczna i publicystyka, poza nielicznymi wyjątkami, przypisuje Marksowi autorstwo utopii komunizmu. Z poglądem tym łączy się przekonanie o mniej lub bardziej rygorystycznym wcielaniu w życie tej wizji w wybranych krajach lub całych blokach państw zwanych współcześnie komunistycznymi. Istota problemu polega na rozpoznaniu stanowiska Marksa, który będąc ideowym komunistą, równocześnie odrzucał możliwość szkicowania zarysów przyszłych społeczeństw sprawiedliwości społecznej. Kilka ogólnych wypowiedzi Marksa skłania do poglądu, że wyobrażał on sobie komunizm w perspektywie globalnej jako postkapitalistyczny porządek społeczny, który następuje w rezultacie panowania kapitalizmu w światowej skali. Podstawową właściwością Marksowskiego komunizmu jest znoszenie prywatnej własności środków produkcji, czego ani w jego czasach, ani współcześnie opisać nie sposób.

Równocześnie pomija się Marksowską krytykę wulgarnego komunizmu w *Rękopisach ekonomiczno-filozoficznych z 1844 r.* oraz cały rozdział *Manifestu Partii Komunistycznej* zawierający niezwykle ostrą krytykę literatury socjalistycznej i komunistycznej jako społecznych utopii. W tym miejscu należy przypomnieć, że Marks, będąc zwolennikiem materializmu filozoficznego, traktował myślenie utopijne jako przejaw idealistycznego pojmowania świata i procesu historycznego, które zdecydowanie odrzucał. Tym samym krytyka wszelkich utopii i teoretyczna niemożność ich konstruowania w ramach Marksowskiego pojmowania świata uzyskuje filozoficzne ugruntowanie.

Rekonstrukcja Marksowskiej krytyki utopii socjalistycznych i komunistycznych prowadzi do jej konfrontacji z szeroko rozpowszechnianym poglądem, który przypisuje mu autorstwo komunistycznej utopii. Wynika stąd konieczność krytycznej dyskusji kwestii związku poglądów Marksa z rzeczywistością krajów realnego czy, bardziej konsekwentnie, nie-realnego socjalizmu bądź komunizmu XX wieku. W tej

perspektywie teoretycznej współczesne określanie poszczególnych krajów czy państw jako komunistyczne ma głównie ideologiczny bądź symboliczny charakter.